

Н. С. Орлова,
д. держ. упр., проф., професор кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
Т. В. Максимова,
здобувач кафедри фінансів, обліку і аудиту та банківської справи,
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

МЕХАНІЗМ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

N. Orlova,
Dr. of Public Administration, Professor of Management, Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine
T. Maksymova,
researcher of Finance, accounting and banking of Donetsk State University of Management, Mariupol, Ukraine

MONITORING MECHANISM OF INVESTMENT POLICY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті обґрунтовано, що моніторинг інвестиційної політики сталого розвитку є головним завданням держави та фактором зміцнення економіки. Досліджено вітчизняний та іноземний досвід системи моніторингу та оцінки інвестиційної привабливості країни. Визначено принципи сталого розвитку, які повинні бути основою в процесі побудови ефективної системи моніторингу інвестиційної політики. Відповідно до дослідження концепції сталого розвитку економіки запропоновано науковий підхід щодо удосконалення механізму організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку, який дозволить оцінити та підвищити ефективність управління інвестиційним кліматом України. Сформовано механізм організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку для покращення інвестиційного клімату України, який складається з шести етапів та включає мету, суб'єкти, типи системи моніторингу, методи, результати системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку. Доведено, що реалізація зазначеного механізму дозволить підвищити ефективність управління інвестиційним кліматом та підвищити інформаційну прозорість компаній.

The article it is proved that the monitoring of the investment policy of sustainable development is the main task of the government and the strengthen economy factor. Domestic and foreign experience of system of monitoring and an assessment of investment appeal of the country are analyzed. The principles of a sustainable development which have to be a basis in the course of creation of effective system of monitoring of investment policy are defined. According to research of the concept of a sustainable development of economy it is offered scientific approach concerning improvement of the mechanism of the organization of system of monitoring of investment policy of a sustainable development which will allow to estimate and increase effective management of investment climate of Ukraine. The mechanism of the organization of system of monitoring of investment policy of a sustainable development for improvement of investment climate of Ukraine consisting of six stages is created and includes the purpose, subjects, types of system of monitoring, methods, results of system of monitoring of investment policy of a sustainable development. It is proved that realization of the specified mechanism will allow to increase effective management of investment climate and to increase information transparency of the companies.

Ключові слова: моніторинг, інвестиційна політика, інвестиційна привабливість, інформаційна прозорість, сталий розвиток.

Key words: monitoring, investment policy, investment attractiveness, information transparency, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Сучасний розвиток економіки України пов'язаний з прискоренням інвестиційних процесів. Характер інвестиційних процесів, їх інтенсивність та результативність, а також управління ними залежать від інвестиційного клімату, що сформувався в державі. В умовах розвитку глобалізаційних процесів стратегії розвитку економіки України мають формуватися з урахуванням використання моніторингу в системі управління інвестиційним кліматом.

За таких умов зростає роль моніторингу як системи, що може забезпечити гармонійне поєднання вимог усіх учасників економіко-правових відносин, які ініціюють виконання визначеної стратегії розвитку економіки

В Україні існує гостра необхідність формування механізму організації системи моніторингу інвестиційної політики, який забезпечить стаке економічне зростання на основі максимального використання внутрішніх можливостей кожної території, урахування її специфіки та раціонального поєднання загальнодержавних пріоритетів з інтересами держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Увага багатьох вітчизняних вчених та іноземних вчених привернута до проблеми проведення ефективного моніторингу інвестиційної політики, який включав би в себе основні елементи політики сталого розвитку. Серед таких науковців можна назвати Бакай В.Й. [1], Вардучик М.М. [2], Єпіфанова І.Ю. [3], Ковтун Н.В. [4], Лякулич Л.А. [5], Пересада А.А. [7], Балотта М. [9], Доквайер Ф. [11], Рапорт Г. [11], Старкова Н.О. [13]. Всі дослідження, які стосуються проблематики та напрямів формування механізму моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку країн, потребують певної систематизації і більш широкого висвітлення. Саме тому, досить актуальною залишається проблема визначення механізму організації системи моніторингу інвестиційної політики України відповідно до стратегії сталого розвитку.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є формування механізму організації системи моніторингу інвестиційної політики шляхом визначення основних етапів, завдань, методів системи моніторингу з метою забезпечення проведення оцінки інвестиційної ситуації в Україні, підвищення інвестиційного іміджу країни та досягнення сталого розвитку економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У період розвитку інвестиційних потоків та направленості державної політики на сталий розвиток усі суб'єкти інвестиційної діяльності повинні здійснювати постійний контроль і нагляд за процесом реалізації проекту, оцінювати поточні результати (відхилення) та вносити корективи у бізнес-план, проект організації будівництва, проект виробництва робіт, план фінансування, календарний план або сітвовий графік та інші документи, за допомогою яких можна спостерігати та регулювати освоєння інвестицій [7]. Інструментом такого аналізу є моніторинг інвестиційної діяльності.

Створення системи моніторингу як інструменту інвестиційної політики припускає розробку і організацію комплексної інформаційно-аналітичної системи, що виконує функції інтеграції масивів різномірної інформації і забезпечення їхньої різноманітної аналітичної обробки для обґрунтування, ухвалення і контролю різних за характером управлінських рішень [3].

Для оцінки індексу інвестиційної привабливості в світі використовують відповідні системи моніторингу та оцінки інвестиційної привабливості країни. Оцінка індексу інвестиційної привабливості України проводиться Європейською Бізнес Асоціацією за підтримки дослідної компанії InMind. Індекс розраховується на основі регулярного моніторингу оцінок інвестиційної привабливості України першими особами компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації.

Поширені й інші економічні індекси інвестиційної привабливості держав, зокрема, рейтинги Світового економічного форуму, цифрова шкала Гарвардської школи бізнесу (США), індекси журналів "Fortune" (США) та "The Economist" (Англія), методика оцінки інвестиційної привабливості, розроблена Банком Австрії, рейтинг інвестиційної привабливості держав, що визначається Інститутом менеджменту у Лозанні тощо [2].

Окрім розглянутих рейтингів щодо оцінки економічної стабільності та привабливості для залучення іноземних інвестицій можна проаналізувати також інші міжнародні індекси та рейтинги, зокрема індекс обмеження іноземних інвестицій Організації економічного співробітництва та розвитку, кредитні рейтинги агентств Fitch, Investors Service, індекс середовища для економічного зростання Goldman та ін. [10].

Протягом 2012—2013 рр. на замовлення Державного агентства України з інвестицій та інновацій незалежною аналітичною інституцією "Інститут власності і свободи" було виконано науково-дослідну роботу, яка своєю метою ставила розробку методики оцінки та моніторингу індексу інвестиційного клімату в Україні (індекс IRRU). Методика оцінки та моніторингу інвестиційного клімату IRRU розроблена як композитна та базується на світовому і вітчизняному досвіді. Основна концепція методики оцінки та моніторингу інвестиційного клімату полягає у визначенні індексу IRRU. Цільовий етап дослідження проводиться шляхом опитування експертів за допомогою анкетування відповідно до методу Делфі, що дозволить зменшити вплив психологічних факторів та посилює об'єктивність і незалежність відповідей. Оцінюється саме сприйняття експертами факторів, які є складовими інвестиційного клімату в тому чи іншому регіоні [2].

Проводячи порівняльний аналіз факторів формування інвестиційного клімату держави, а також аналіз різноманітних вітчизняних та закордонних методик оцінки інвестиційного клімату держави (Міжнародний інститут розвитку менеджменту, Eurotomoney, Всесвітній банк) виявлено такі фактори, що впливають на інвестиційний клімат в Україні: політичні (стратегія і тактика державної політики, ступінь впливу урядових структур на політичне життя суспільства, рівень політичної культури, рівень корупції у владних структурах тощо); економічні (динаміка структурних змін в економіці, динаміка і темпи змін в економічній системі держави, стан внутрішнього ринку, конкурентоспроможність держави на внутрішньому і світовому ринках, фінансова система держави тощо); правові (дієвість законодавства, його стабільність та передбачуваність змін; рівень законодавчого захисту бізнесу; діяльність податкової системи України тощо); соціальні (соціальне розшарування населення, патріотизм, рівень продуктивності праці, рівень розвитку ринку праці тощо); екологічні (природно-географічні компоненти); технічні (розвиток науки і техніки, технологічна оснащеність виробництва, інноваційні види продукції тощо) [8—9].

Задля максимальної реалізації переваг прямих іноземних інвестицій як джерела фінансування реалізації інвестиційної політики і чинника зміцнення приватної власності уряд повинен проводити моніторинг для визначення реальних інтересів іноземних інвесторів щодо об'єктів вкладення.

В Україні цілісна система моніторингу ще не поширена, відсутня єдина, чітко сформульована й обґрунтована концепція його формування та розвитку в системі управління інвестиційним кліматом. Виходячи з визначення інвестиційної привабливості, її оцінка повинна бути комплексною, методична база — багатогранною, а отже, моніторинг повинен являти собою комплекс з декількох моніторингових систем.

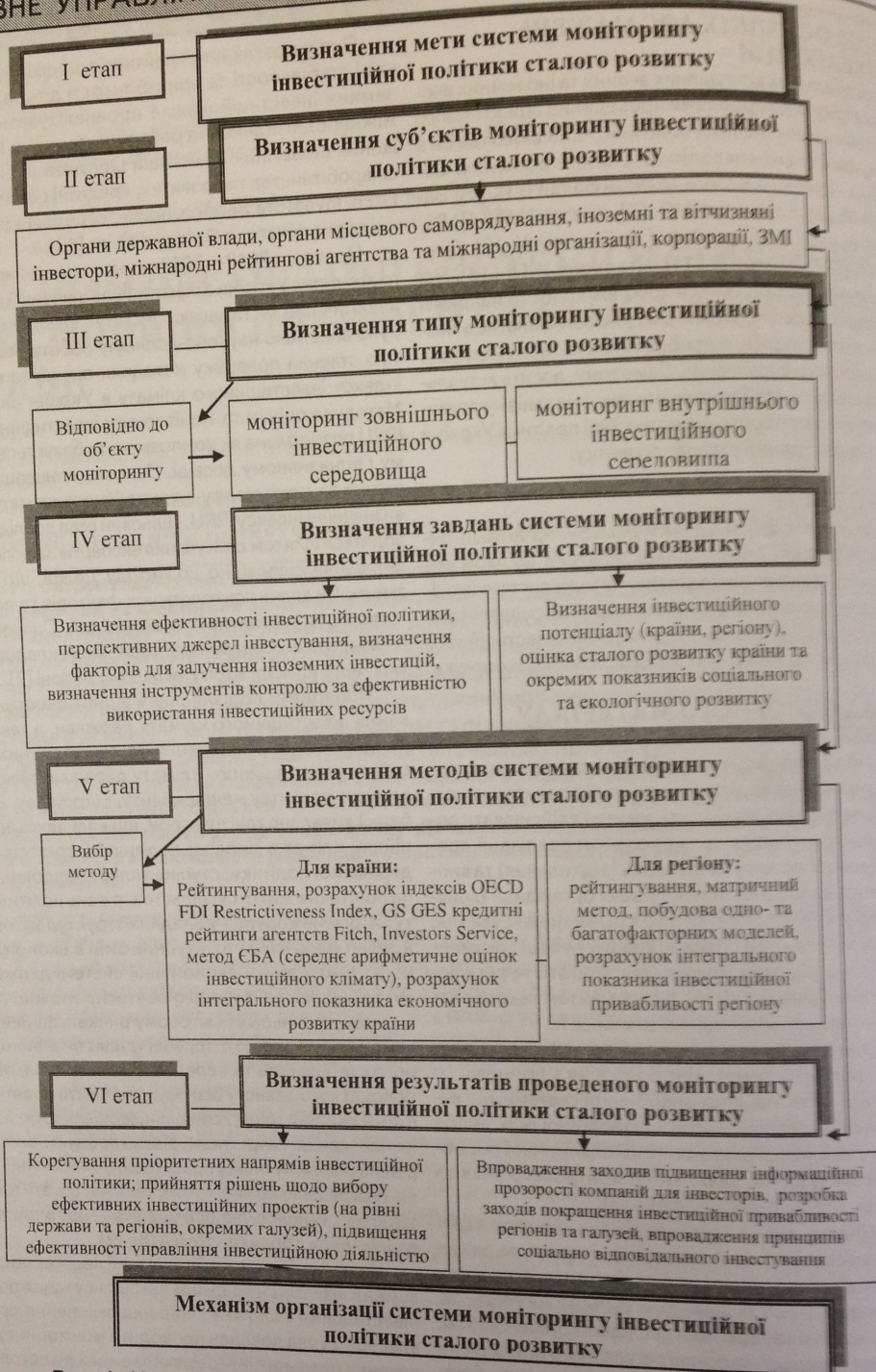

Рис. 1. Механізм організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку в Україні

Моніторинг інвестиційної політики для інвесторів є особливо актуальним зараз, коли в Україні введено ряд вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку для поєднання інвестиційної діяльності в її окремих областях та містах. Тому особливу увагу необхідно зосередити на принципах сталого розвитку в про-

цесі побудови ефективної системи моніторингу інвестиційної політики: забезпечення моніторингової бази шляхом затвердження для неї чітких планів, розроблення системи показників для передбачення тенденцій за кожним з напрямів реалізації інвестиційного проекту (програми) підприємства; створення прозорої системи

значення; аналіз причинних зв'язків; аналіз результатів від прогнозованих; створення ефективної системи реагування в діапазоні дій від виправлення недоліків та подолання негативних тенденцій розвитку інвестиційної політики [11].

Механізм організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку передбачає безперервне спостереження, обробку, аналіз, оцінку стану інвестиційного ринку та надання якісної своєчасної інформації учасникам інвестиційного процесу для прийняття управлінських рішень. Механізм організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку складається з шести етапів (рис. 1). На першому етапі визначається мета системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку.

Головною метою розвитку є оцінка інвестиційної ситуації в країні (регіоні, галузі) для реалізації ефективної державної інвестиційної політики в Україні.

Далі концентрується увага на суб'єктах моніторингу, основний сегмент, для якого направлена інформація: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, іноземні та вітчизняні інвестори, міжнародні рейтингові агентства та міжнародні організації, корпорації, ЗМІ.

У системі моніторингу можна виділити два блоки відповідно до об'єкту моніторингу: моніторинг зовнішнього інвестиційного середовища і моніторинг внутрішнього інвестиційного середовища.

Це ділення умовне, оскільки є тісний взаємозв'язок між показниками, що характеризують ситуацію усередині об'єкта моніторингу і за його межами. Фактори зовнішнього інвестиційного середовища відображають умови функціонування інвестиційної політики в певній гео економічній системі, але вони не завжди є визначальними для конкретного індивідуального інвестора. Інвестори вкладають кошти не лише в високорозвинені країни, але й в ті, що розвиваються, з несприятливим інвестиційним кліматом. Зазначене доводить пріоритетність для певної групи інвесторів параметрів інвестиційної привабливості саме регіону, економіки країни в цілому, а не умов та середовища діяльності.

На четвертому етапі визначаються завдання системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку, які включають: визначення ефективності інвестиційної політики, перспективних джерел інвестування, визначення факторів для залучення іноземних інвестицій, визначення інструментів контролю за ефективністю використання інвестиційних ресурсів, визначення інвестиційного потенціалу (країни, регіону), оцінка сталого розвитку країни та окремих показників соціального та екологічного розвитку.

Далі концентрується увага на суб'єктах моніторингу, основний сегмент, для якого направлена інформація: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, іноземні та вітчизняні інвестори, міжнародні рейтингові агентства та міжнародні організації, корпорації, ЗМІ.

держави або регіональної інвестиційної політики) обирається відповідний метод. Для оцінки інвестиційної політики держави доцільно використовувати такі методи, як рейтингування чи розрахунок інтегрального показника економічного розвитку країни. Для оцінки регіональної інвестиційної політики поширеними є метод рейтингування, матричний метод, побудова одного показника інвестиційної привабливості регіону [12].

На шостому етапі визначаються результати проведеного моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку та відповідно до поставлених завдань здійснюється корегування пріоритетних напрямів інвестиційної політики; прийняття рішень щодо вибору ефективних інвестиційних проектів (на рівні держави та регіонів, окремих галузей), підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю, впровадження заходів підвищення інформаційної прозорості компаній для інвесторів, розробка заходів покращення інвестиційної привабливості регіонів та галузей, впровадження принципів соціально відповідального інвестування.

Головною особливістю моніторингу є проведення масштабних спостережень за об'єктом і формування об'ємної інформаційної бази, яка повинна включати декілька груп показників: виробничо-економічні, інвестиційні можливості підприємства, виробничо-технічного і технологічного потенціалу, інноваційні можливості розвитку виробництва, соціальні і екологічні.

Інформаційною основою моніторингових досліджень є база систематизованих показників, які надходять із різних джерел: показники діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності (обсяг інвестиційних ресурсів, зміна структури інвестицій, ефективність інвестиційної діяльності); інформаційні ресурси про стан нормативно-правового забезпечення інвестиційного процесу [4].

В інформаційному полі моніторингу ці два інформаційні потоки за допомогою наперед заданих параметрів і відібраних методів оцінки ризикованості інвестиційної програми дають попередні результативні дані, які ідентифікуються і ранжуються, після чого вони будуть використані в оперативному моніторингу для аналізу і моделювання різних варіантів розвитку ситуації [4].

Для залучення інвестицій та розвитку підприємництва вкрай важливо створити в країні ефективну систему корпоративної фінансової звітності. Сьогодні більшість світових корпорацій приділяють значну увагу концепціям сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу. У цьому контексті, великі компанії, які займають провідні позиції в галузях функціонування, переходять до якісно нового підходу в управлінні корпорацією, зорієнтованому на її результатах в сфері сталого розвитку [13].

Регулярне звітування про результативність діяльності корпорації з точки зору сталого розвитку сприяє підвищенню її ринкової привабливості, дозволяє створити їй позитивний діловий імідж та ділову репутацію перед державою та суспільством, підсилити прозорість та інвестиційну привабливість тощо [6; 11].

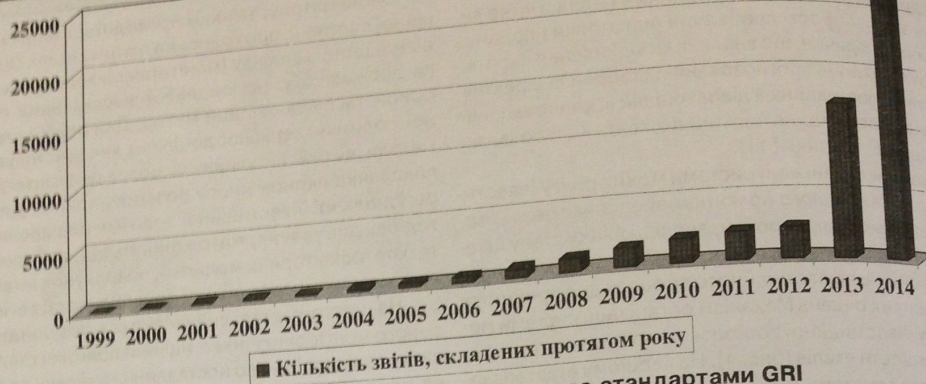

Рис. 2. Динаміка розвитку звітування за стандартами GRI

Джерело: [6].

Звітність зі сталого розвитку представляє собою практику вимірювання та розкриття інформації внутрішнім та зовнішнім зацікавленим сторонам, предметом якої є результати діяльності корпорації по відношенню до цілей сталого розвитку.

Згідно з даними офіційного сайту Глобальної ініціативи зі звітності, щорічно збільшується кількість звітів, складених компаніями за стандартами GRI. Зростаючу динаміку в складанні звітності зі сталого розвитку за стандартами GRI на основі інформації бази даних Глобальної ініціативи зі звітності наведено на рисунку 2.

З наведеного рисунка 2 можна зробити висновок, що кількість звітів, складених за стандартами GRI з кожним роком збільшується, досягнувши значення в 2014 році — більше 21 тис. звітів.

Інформаційне забезпечення і моніторинг дають змогу оцінити актуальний стан капіталу галузей економіки, обсяги та структуру залучення інвестицій та особливості здійснення інвестиційної діяльності, сучасний стан інвестиційного потенціалу, а також дослідити напрями діяльності суб'єктів та об'єктів інвестиційного процесу [1].

У сучасних умовах моніторинг стає дієвим засобом інвестиційної політики за умови своєчасного регулярного надходження якісної інформації до учасників інвестиційного процесу. У зв'язку з цим до основних завдань моніторингу інвестиційної діяльності слід віднести такі, як організація безперервного спостереження за об'єктом дослідження та формування системи інформативних показників; оцінка і аналіз отриманої інформації та виявлення причин, що призвели до відхилення від запланованих результатів; забезпечення учасників інвестиційної діяльності об'єктивною інформацією, отриманою під час моніторингових досліджень; прогнозування розвитку та надання рекомендацій щодо уникнення або зниження негативних наслідків на об'єкт дослідження.

Організація постійно діючої системи моніторингу інвестиційної діяльності повинна передбачати та забезпечувати гнучкість і адаптивність інструментарію, що дозволяє отримувати адекватні оцінки поточних і прогнозних змін економічного середовища та вибирати механізми впливу, які коригуються. Завдяки цьому буде досягнута ефективність управлінських рішень на стадіях розробки і реалізації стратегій інвестиційної політики країни [5].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження особливостей доведено, що моніторинг інвестиційної політики сталого розвитку є головним завданням держави та фактором зміцнення економіки України. Обґрунтовано, що в Україні не створено цілісна система моніторингу інвестиційної політики, яка б відповідала концепції сталого розвитку економіки та стала б однією з ланок нової державної інвестиційної політики країни.

При формуванні механізму організації системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку визначено мету, суб'єкти, типи системи моніторингу, обґрунтовано використання методів системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку (для країни та регіону). Визначено результати проведеного моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку, відповідно до яких здійснюється корегування пріоритетних напрямів інвестиційної політики; прийняття рішень щодо вибору ефективних інвестиційних проектів (на рівні держави та регіонів, окремих галузей), підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю, впровадження заходів підвищення інформаційної прозорості компаній для інвесторів, розробка заходів покращення інвестиційної привабливості регіонів та галузей, впровадження принципів соціально відповідального інвестування.

Впровадження системи моніторингу інвестиційної політики сталого розвитку дозволить підвищити ефективність управління інвестиційним кліматом, підвищити інформаційну прозорість компаній на шляху досягнення сталого розвитку економіки України.

Література:

1. Бакай В.Й. Індикативний моніторинг інвестиційного потенціалу та формування інвестиційного іміджу підприємства [Електронний ресурс] / В.Й. Бакай / Конкурентний потенціал підприємства: методи та механізми підвищення: X Міжнародна науково-практична конференція / Конференції // Department of International Economic Relations. — Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/2013/7_konkurentnij_potencial_pidpriemstva_metodi_ta_mekhanizmi_pidvishhennja/37-1-0-266